

Gondolataink sokfelé kalandozhatnak, ha tüzetes elemzés alá akarnánk vonni az idézett – helyenként mehökkentően egybecsengő – szövegeket. Nem tesszük ezt. Végül is csak ízelítőt kívántunk adni egy rendkívül gazdag és tanulságos dokumentumgyűjteményből. A tanulságok levonása legyen az Olvasó (világért sem harci) feladata.

P. Miklós Tamás (2004): *Gyermek- és serdülőkori szervezetek. Gyermek- és Ifjúságszervezet-történeti Múzeum – Zánkai Gyermek és Ifjúsági Centrum*
Kht. Zánka

Trencsényi Imre
Budapest

A vihar közepén

A cionista ifjúsági mozgalmak ellenállása a német megszállás idején

A történelem tanításában megnőtt a legújabb kori történelem súlya – most már megvan az a történelmi távlat, amely lehetővé teszi a történelmi folyamatok vizsgálatánál nélkülözhetetlen objektivitást. Fel kell tehát vállalni a 20. század második felében zajlott események objektív átadását. Idesorolandó a Holokauszt témája is.

Magyarországon a Holokauszt még mindig a „rázós” témakörbe tartozik. Több felmérés tanúskodik arról, hogy az emberek ismeretei e tekintetben hiányosak. Ez a hiány maga után vonja a helytelen következtetéseket, előítéleteket is. Az ismeretek elősegíthetnék a kritikus magatartás kialakulását is a történetekkel kapcsolatban, végbemehetne a nélkülözhetetlen katarzisz, a Holokauszt témája nem lenne „rázós”, „szemlesütős” „szégyenlős”.

Tehát sok oka van annak, hogy meg kell emlékezni a Holokausztról és meg kell ismertetni a gyerekekkel az iskolai oktatás keretein belül. Szándékosan nem a „megtanítani” kifejezést használom, mert inkább meggyőzni, megértetni kell, mint szigorúan tananyagot leadni és számon kérni, osztályozni. A Holokauszt problematikája nem osztályozható és nem is kérhető számon, de tudomásul vétele kötelező.

Az MTI 2004. február 25-i jelentése szerint (1), amely a Holokauszt Dokumentációs Központ április 15-i megnyitása előtt készült felmérésről számol be, a megkérdezettek 22 százaléka nem tudta időben elhelyezni a Holokausztot, 4 százalék nem hitte el a gázkamrák létét, 35 százalék szerint a Holokausztból a zsidók előnyöket kovácsolnak, 45 százalék nem ért egyet azzal, hogy a magyar állam kárpótlást adjon, 33 százalék nem tartja fontosnak azt, hogy az iskolában tanítsák a Holokausztot, 20 százalék nem ért egyet a múzeum megnyitásával, 2 százalék Holokauszt-tagadó.

Ezek az adatok is azt támasztják alá, hogy még mindig intenzíven foglalkozni kell már az iskolában a Holokauszttal. Az Európa Tanács állam- és kormányfőinek bécsi és strasbourgi csúcstalálkozóján elfogadták „A 20. századi Európa történelmének tanulása és tanítása” elnevezésű projektet. Ebben a Holokauszt témája is szerepel, mint olyan, amellyel kiemelten kell foglalkozni. Az Európai Unióba újonnan felvett államokban különösen nagy jelentősége van annak, hogy szó legyen erről a történelemoktatás során, hiszen ezekben az országokban nem történt meg a szembesülés és a „megtisztulás” az adott or-

szág zsidóságának és az európai zsidóság történelmének 1939–1945 közötti korszakával kapcsolatban. Éppen ezért a Holokauszt megismerése és megismertetése speciális módszertani kérdéseket vet fel, hiszen még mindig rengeteg szubjektív elem kapcsolódik a fogalomhoz. Mondjuk ki őszintén, még mindig érzékeny pontokat érint. A gyerekek sokféle véleményt hoznak otthonról, amelyek meghatározzák hozzáállásukat a témához. A Holokauszt hagyományosan tananyagként való kezelése és számonkérése nem segít abban, hogy meggyőzzünk gyereket és felnőttet arról, hogy foglalkozni kell a kérdéssel és állást is kell foglalni. Csak a meggyőzés az az út, amellyel szabad gondolkodásra lehet nevelni embereket. Tehát a hagyományos, frontális, előadásos, számonkérős, katedráról szóló módszert a Holokauszt feldolgozása kizárja! Fel sem merülhet ez a felfogás!

A modern történelemoktatás sem nélkülözheti a jó tankönyveket. Szerepük nagyon fontos, mert azon kívül, hogy a gyerekek tanulnak belőlük, a későbbi felnőtt könyvtárak bázisát is adhatják, hiszen alapvető ismereteket foglalnak össze és így kézikönyvként is használhatóak. A történelem tankönyv piac óriási. Ez azonban nem jelenti azt, hogy tankönyveink megfelelően mutatnak be a magyar Holokauszt eseményeit. Hiányoznak a kifejtések. Ezt azonban ne vessük a tankönyvírók szemére, hiszen kifejezetten a magyarországi zsidóság történetével foglalkozó szakmunkákból is hiányzik a budapesti gettó története. Az igaz, hogy ez 7 hét története, de 70 000 ember sorsa (lakásonként 14 ember), azaz a budapesti zsidóság története. Egyedül „A zsidó Budapest” című (2) kötetben található részletes eseménytörténet. Így minden tanulmány, cikk, visszaemlékezés, dokumentumfilm, CD, videóanyag kiemelt fontosságú e témakörben. Ilyen értelemben kell értékelni azt az oktatási anyagot is, amelyet az izraeli Magyarországi Cionista Ifjúsági Mozgalmakat Kutató Társulat adott ki „A vihar közepén” címmel. Az oktatási segédanyag egyik összeállítója David Gur, aki a cionista zsidó ellenálló csoportok tagja volt Budapesten 1944-ben. Tehát résztvevő, túlélő, aki történészként közismert Izraelben és a világon, vagyis többszörösen is a téma avatott szakértője.

Ennek a kiadványnak a megjelenése egybeesett és természetesen összefüggött a Bálint Közösségi Házban 2004 november 5–6–7-én megrendezett hétvégi szemináriummal, melynek címe: „Második szeminárium a Holokauszt és az ellenállás oktatásáról”, a Holokauszt 60. évfordulójának előkészítésére. A szeminárium célcsoportját oktatók alkották. Az „oktatók” kifejezést a rendezők használták azzal a céllal, hogy szélesebb legyen a megszólítottak köre, ne csak a tanárookra vonatkozzon. 2004-ben dokumentumfilm is készült a magyarországi cionista ellenállásról, „Tettük a dolgunkat” címen. A film készítői: Büchler András, Donner Andrea és Nagy Ákos.

Sokan azt mondhatják, hogy a magyar Holokauszt történetében igen kis fejezet a cionista fiatalok cselekedete, hiszen kis csoportokról van szó, „kis” tettekkel.

Léteznek-e kis tettek egy háborúban? Kis tett-e az, ha védlevelek tízezreit hamisítják emberek életének megmentéséért, kis tett-e, ha gyerekek százaát próbálják megmenteni a gettósítástól, kis tett-e, ha a nyilas halálbrigádok meneteiből mentenek ki embereket?

A válasz egyértelműen nem! Ezek történelmi tettek, amelyekről tudnia kell az utókor-nak, és szerves részét képezik a nemzeti történelemnek, nemcsak zsidó-ügyek. A történelmi tetten kívül óriási nevelő erő is van abban, ha ezeknek a fiataloknak a tevékenységét megismerik a gyerekek. A hősi romantikán kívül azt is megérik, megértik, hogy mindig van lehetőség „nem”-re, még egy totális állam keretein belül is. Ez a kiadvány azért is fontos, mert választ ad arra a kérdésre is, amely gyakran felmerül a háború után született generációban, hogy miért tűrte ennyi ember a vágóhídra hajtást és senki nem tett semmit ez ellen. A zsidó identitástudat alakításában is jelentősége van az összeállításnak.

Azt is fontos tudni erről a füzetéről, hogy a Magyarországi Hasomer Hacair kezdeményezésére született meg. Ennek azért van jelentősége, mert a zsidóságon belül egy csoportról van szó, saját világszemlélettel és zsidóságfelfogással. A közvélemény hajlamos arra, hogy ne árnyaljon, hanem egy tömbként kezelje a zsidóságot. A zsidók között kü-

lönböző világnézetű, politikai gondolkodású emberek, csoportok vannak, köztük a cionisták is, illetve a cionista szervezetek. Hazánkban ezeket a Magyarországi Cionista Szövetség fogja össze. A Szövetség célkitűzései között szerepel, hogy „előmozdítsa a zsidó nemzeti tudat fejlődését és küzdjön az asszimiláció ellen”.

Természetesen vitatható ez a cél, de ettől el kell tekintenie annak, aki ezt a kiadványt használni fogja. Sokkal fontosabb az, hogy fontos történeti kérdést vet fel: a zsidó ellenállás kérdését. Ezt a kérdéskört kívánják beépíteni a magyarországi Holokauszt oktatásba és ez által a történelem oktatásába is. Kiadványuk – alcíme szerint – oktatási program, segédanyag. Az igazság az, hogy inkább szöveggyűjtemény. Szerepelnek ugyan kérdések a fejezetek végén, mint egy munkafüzetben szokás. A kérdések a leíró jellegű szövegek és a tanúk összehasonlítását érintik. Tehát megerősítő jellegűek, egymásnak felelnek. Nem biztos, hogy kreativitást igényelnek. Kicsit mechanikusak a kérdésekre adandó lehetséges válaszok. Például: „Hősies tetteként határozhatjátok-e meg az ifjúsági mozgalmak magyarországi mentőtevékenységét?”

Nem eléggé átélhető a szerepjátékok sem, és nem biztos, hogy elvárható egy mai gyerektől, hogy a háború alatti fiatalok bőrébe bújjon.

A kötet összeállítói feltételezik, hogy a magyarországi történelem tanítása során a gyerekek ismernek olyan fogalmakat, melyek a magyar zsidósággal kapcsolatosak, például: ortodox, neológ, cionista. Nem biztos, hogy egy diáknak ismernie kell az ifjúsági cionista mozgalom irányzatait.

Jól használható a Bevezetés azon fejezete, amely a II. világhábrú kitörése utáni zsidóellenes politikát mutatja be. Vitathatatlan érdeme, hogy szövegtérítésre és értelmezésre nevel, segít időben tájékozódni, dokumentumokat elemezni. Végül is megfelel az érettségi kompetenciáknak. Értékesek a fotók, a visszaemlékezések. A kötet jól illeszkedik ebből a szempontból a már meglévő oktatási segédanyagok tematikájába. (Dokumentumok, források a magyar zsidóság 20. századi társadalom történetéből – Segédanyag a magyar társadalomtörténet, a holocaust történetének tanításához – Lauder Javne CD – <http://www.lauder.hu>)

A kötetet áthatja némi szubjektívizmus, mert cionista szempontból a magyar cionizmus történetének egy fejezetét dolgozza fel. Vannak vitatható megállapítások vagy szükségtelen értékelések. Például *Horthy Miklós* méltatása: „... kitűnő admirális volt...” „Mind az asszimiláns, mind a vallásos zsidóság többsége elutasította a cionista eszméket és a magyar nacionalizmushoz asszimilálódott.”

Ha valaki ezt a segédanyagot használja, akkor kellő kritikával tegye. Ennek a recenziónak nem feladata a fent idézett mondat értékelése, de kritikusan kell fogadni. Szerepelnek fogalmak magyarázat nélkül. Például: a haluci ifjúsági mozgalom. A kiadvány vitathatatlan érdeme, hogy a gyerekekhez közelebb hozza ennek a korszaknak a mindennapjait. Képet alkothatnak a mindennapi történelemről, ami igen hiányzik a magyarországi történelemoktatásból. Abban is nagy segítséget nyújt, hogy a gyerekek a kor szereplőinek motivációit megértsék. Nem jelent az sem problémát, hogy sajátos szempontból mutat be folyamatokat, mert a gyerekek különböző megközelítéseket kapnak.

Ma már Magyarországon léteznek olyan kiadványok, amelyek nemcsak a holokauszt emléknpra való felkészülést segítik elő kampányyszerűen, hanem a Holokauszt tanításá-

A megkérdezettek 22 százaléka nem tudta időben elhelyezni a Holokausztot, 4 százalék nem hitte el a gázkamrák létét, 35 százalék szerint a Holokausztból a zsidók előnyöket kovácsolnak, 45 százalék nem ért egyet azzal, hogy a magyar állam kárpótlást adjon, 33 százalék nem tartja fontosnak azt, hogy az iskolában tanítsák a Holokausztot, 20 százalék nem ért egyet a múzeum megnyitásával, 2 százalék Holokauszt-tagadó.

ban, vagyis a magyarországi zsidóság történetének tanításában is segítséget nyújtanak. 'A vihar közepén' ilyen kiadvány.

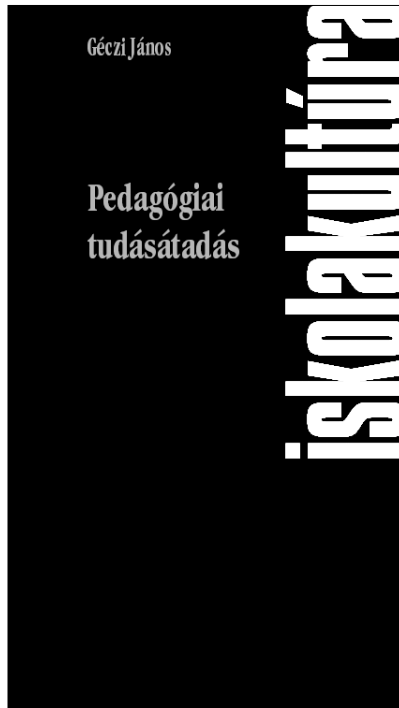
Jegyzet

(1) <http://www.magyarorszag.hu>

(2) Frojmvics Kinga – Komoróczy Géza – Pusztai Viktória – Strbik Andrea (1995): *A zsidó Budapest*. Városháza MTA Judaisztikai kutatócsoport, Budapest.

David Gur (2005, szerk.): *A vihar közepén*. Yad Vashem Holocaust Oktatási Intézet – Magyarországi Cionista Ifjúsági Mozgalmak Történetét Kutató Társulat – Magyarországi Hasomer Hacair, Budapest.

Simon Mária
Lauder Javne Óvoda és Iskola

Az Iskolakultúra könyveiből